

holde sig til stadig nye og skiftende teoretiske (mode)strømninger inden for feltet.

Allerstørst er dog savnet af en afslutning, en konklusion eller en perspektivering. Der er ingen af delene i hverken bind 1 eller 2. Ingen læser ville forlange eller forvente »ein mentalitetshistorisk fasit«, som Fet indledningsvis forklarer, at han må afstå fra. Men derfor behøvede han ikke at kaste alle tøjler fra sig og blot overlade det til sine læsere og efterfølgere at drage konklusionerne af det fremlagte stof.

I de første år efter *Lesande Bønders* udgivelse kunne man være alvorligt bange for, at ingen ville få øje på konsekvenserne af Fets forskningsindsats. Men nu er situationen for alvor vendt. Arne Apelseths dr.art.-afhandling »Den låge danninga. Skriftmeistring, diskursintegrering og tekstlege deltakingsformer 1760-1840« (Universitetet i Bergen 2004) er i vidt omfang udformet som et forsøg på at karakterisere de mere forskningsstrategiske implikationer af Fets empiriske bombe under ældre forskning i norsk bondekultur. Og i oktober 2004 blev Fet i anledning af 80-årsdagen hyldet på et symposium. Foredragene herfra er netop udkommet under den passende titel *Lesande og skrivande bønder* (red. Atle Døssland og Geir Hjorthol, Høgskulen i Volda, 2005). Fet bidrog selv med »Udfordringar og svar. Streiftog gjennom eit forskingsfelt«, og sammen med de øvrige artikler er veje for den videre forskning – samt navne på nogle af de mulige bidragydere – derved blevet angivet.

Først og fremmest bør enhver kulturhistorisk interesseret læser dog unde sig selv at gå til Jostein Fets eget signalement af *Skrivande bønder*. Man må også ønske for både norsk og europæisk forskning, at Fets resultater bliver publiceret på engelsk i en fyldigere form end de godt 4 siders summary, der endda skal dække både opus 1 og opus 2.

Charlotte Appel

SØREN MENTZ: *The English Gentleman Merchant at Work. Madras and the City of London 1660-1740*. Københavns Universitet, Museum Tusulanum Press 2005. 304 sider, 275 kroner.

I sin bearbejdede og nu udgivne ph.d.-afhandling undersøger museumsinspektør Søren Mentz forbindelser mellem engelske købmænd i Madras og deres kontakter i London. Bogen er velskrevet og til tider underholdende. Der er ingen tvivl om, at diamanthandel og koloniale handelssammenhænge mellem Madras og London efter *the Glorious Revolution* er en spændende historie, og Søren Mentz har skrevet et solidt værk om emnet på godt engelsk.

Bogen indeholder en historiografisk gennemgang af litteraturen om kompagnihandel og privat engelsk handel på Indien i perioden, en diskussion af, hvordan det engelske handelssamfund i Madras kan forstås med begrebet diaspora, samt en række analyserende kapitler, der undersøger økonomiske og handelsmæssige forbindelser mellem private købmænd i Madras og deres kontakter i London. Ved at supplere det officielle kompagniararkiv med private breve og beretninger søger Mentz at komme tæt på engelske kompagnikøbmænds mere eller mindre lovlige private handel. Bogens opbygning bærer præg af, at teksten har været en ph.d.-afhandling. Til trods for at den historiografiske gennemgang er både nyttig og dækkende, kan det godt virke lidt afskrækkende på læseren, at der går adskillige kapitler, før Mentz's egne undersøgelser får plads i teksten.

I sin diskussion af tidligere litteratur på området fremhæver Mentz bl.a. den

måde, hvorpå tidligere »indocentriske« fortolkninger har forbundet udviklingen af Madras som handelssamfund med den senere engelske kolonisering af Indien. Denne fortolkning lagde ifølge Mentz særlig vægt på engelske købmænds udnyttelse af lokale indiske handelsmiljøer og forklarede generelt udviklingen i Madras med lokale forhold. Mentz er uenig i dette og argumenterer for, at de engelske købmænds forbindelser til London havde langt større betydning, end de indocentriske historikere har antaget. Udviklingen af Madras som handelssamfund skal ikke ses som et for-kapitel til den engelske kolonisering, men bør studeres på sine egne præmisser (s. 280).

I stedet mener Mentz, at de engelske købmænd udgjorde en kulturel, social, politisk og økonomisk diaspora, som ikke blev assimileret eller integreret nævneværdigt i det indiske samfund, og at udviklingen i Madras derfor i højere grad skal forklares med, hvad der foregik i samtidens London. Mentz's analyse viser særlig tydeligt, hvordan de engelske købmænd handlede med og lånte penge i London. Han levner ingen tvivl om, at der har været omfattende kontakt mellem »centrum« og »periferi« i det studerede tilfælde. Hvorvidt den noget vidtrækkende konklusion, at: »No other merchant network ever received such strong economic support from the mother country« (s. 280) holder i længden, er svært at vide sig sikker på. Dertil skulle man have et ret stort overblik.

Mentz er godt klar over, at hans undersøgelse vil kunne kritiseres for at tillægge den lokale verden i Indien for lidt betydning (s. 40). Til denne potentielle kritik svarer Mentz, at hans formål ikke er at analysere økonomiske eller sociale forandringer i Asien, men udelukkende at undersøge sammenhænge mellem det engelske handelssamfund i Madras og metropolen London, samt hvordan disse forbindelser fik betydning for den engelske tilstedeværelse i Indien. Hvordan Mentz havde tænkt sig at undersøge engelsk tilstedeværelse i Indien uden at komme ind på mere lokalt baserede forandringer i det indiske samfund i perioden, står ikke helt klart.

Det kan skyldes påvirkning fra indisk postkolonial historieskrivning, men det forekommer mig en smule koloniserende at starte *The English Gentleman Merchant at Work* med proklamationen »I remember India«. Ordene indleder bogen og risikerer at blive læst som symptomatiske for det perspektiv, Mentz vælger at lægge på historien om engelske købmænds private handel i Madras i perioden 1660-1740. Det er ikke første gang, en professionel vestlig historiker har ladet økonomiske, politiske, eller for den sags skyld sociale eller kulturelle, udviklinger i London være forklarende for udviklingen i et kolonisamfund. Der er selvkært forhold i kolonierne, som kun kan forklares med udviklinger i Europa, men efter at postkolonial teori har vist, at det koloniserende over for det koloniserede ikke er en stabil og entydig begrebsdannelse, er det overraskende at finde en så kategorisk bemægtigelse af erindringen om Indien.

Som omtalt skriver Mentz sig op imod en »indocentriske« historiografisk tradition, som efter hans mening har overvurderet betydningen af det lokale indiske samfund og handelsforbindelser mellem engelske og indiske købmænd. Jeg betvivler ikke, at den litteratur, Mentz her henviser til, kan have underbetonet de engelske købmænds forbindelser til England. Det er ikke et ukendt fænomen i indisk historieskrivning efter 1948, at lokale indiske forhold er blevet overbetonet på bekostning af den tidligere kolonimagt. En tilbagevendende til en styrket center-periferi-tænkning forekommer dog mindst lige så problematisk.

Mentz's argumentation for, at de engelske købmænds handel var påvirket af udviklingen i London, på især det økonomiske felt, er overbevisende, men det er ikke overraskende. Han risikerer dog at nedtone forbindelser til andre dele

af verden i sin bestræbelse på at tydeliggøre påvirkning fra London. Som Mentz skriver (s. 153), var London »the warehouse of the world« i det 18. århundrede, men det skyldtes netop de store handelssystemer, som strakte sig over flere kontinenter end det europæiske og det indiske. Forbindelser til Amerika og andre områder i Asien omtales adskillige steder, men et »atlantisk« – eller måske endnu bedre »globalt« – perspektiv kunne efter min mening godt have haft lidt større indflydelse på Mentz's spørgsmål.

En kollektiv biografi om de centrale handelsfolk, som optræder i *The English Gentleman Merchant at Work*, kunne være spændende at læse. Bogen indeholder mængder af henvisninger til historier om det sociale og kulturelle liv blandt engelske købmænd i Madras og vækker megen nysgerrighed. Det lader til, at de private breve og beretninger giver mulighed for at komme temmelig tæt på deres personlige handel. Hvem er f.eks. Cathrine Nicks, som optræder igen og igen som handlende i Madras, og kunne en kvinde godt være engelsk gentleman-købmand? Hvilken plads havde de diamanthandlende jødiske købmænd i den engelske diaspora? Eller bredere formuleret: hvad kunne et tættere blik på nogle af de mange spændende købmænd (Thomas Pitt, Cathrine Nicks, Elihu Yale m.fl.) fortælle om »the English Gentleman Merchant at Work«? En sådan kollektiv biografi vil måske vise, at forbindelserne gik mange veje, og at der var flere måder at være engelsk handelsmand på. Mens det stadig er moderne at skrive »atlantiske« historier om missionærer, slavehandlere og andre, der rejste rundt ad globale handelsveje i det 18. århundrede, er der helt sikkert også et marked for sådan en historie.¹

Pernille Ipsen

KEKKE STADIN: *Stånd och genus i stormaktstidens Sverige*, Nordic Academic Press, Lund 2004. 366s.

Både som lärare och forskare har jag länge saknat en systematisk studie av könskategoriernas status i de tidigmoderna samhällsideologierna, därför är det med höga förväntningar som jag öppnar Kekke Stadin's eleganta bok om genuskonstruktioner i stormaktstidens svenska ståndssamhälle.

Likt många av sina svenska kollegor väljer Stadin, som till vardags arbetar som lektor i historia vid Södertörns högskola, att framhäva statsbildningens betydelse för periodens normer och föreställningsvärldar. Ett av framställningens nyckelord är »legitimering« och föremålet för denna legitimering är den svenska 1600-talsstatens alltmer omfattande maktanspråk. Processens ideologiska ramverk utgjordes i huvudsak av den lutherska treståndsläran och det parallella ståndstänkande som kopplades till de fyra riksdagsstånderna. Det är i skuggan av dessa överlappande ståndsideologier som Stadin söker insikt i periodens genuskonstruktioner.

Bland de teoretiska utgångspunkterna intar Robert Connells »hegemoniska maskulinitet« en central position. Fokus vilar på de ideala formerna – på mans- och kvinnoideal, men Stadin framhåller vikten av att länka samman det hegemoniskt-normativa med de historiska aktörerna. Härtill söker hon hjälp i Joan Wallach Scotts skrifter om genus som analytisk kategori. Stadin utarbetar en

¹ Se f.eks.: Randy Sparks: *The two Princes of Calabar. An Eighteenth-Century Atlantic Odyssey* (Harvard University Press 2004), Jon Sensbach: *Rebecca's Revival. Creating Black Christianity in the Atlantic World* (Harvard University Press 2005).